

Лекція 3. ОБОРОТНІ ЗАСОБИ ПІДПРИЄМСТВА

План

- 1. Оборотні засоби: загальна характеристика, склад та структура.**
- 2. Нормування оборотних засобів.**
- 3. Ефективність використання оборотних засобів підприємства.**

1. Оборотні засоби: загальна характеристика, склад та структура

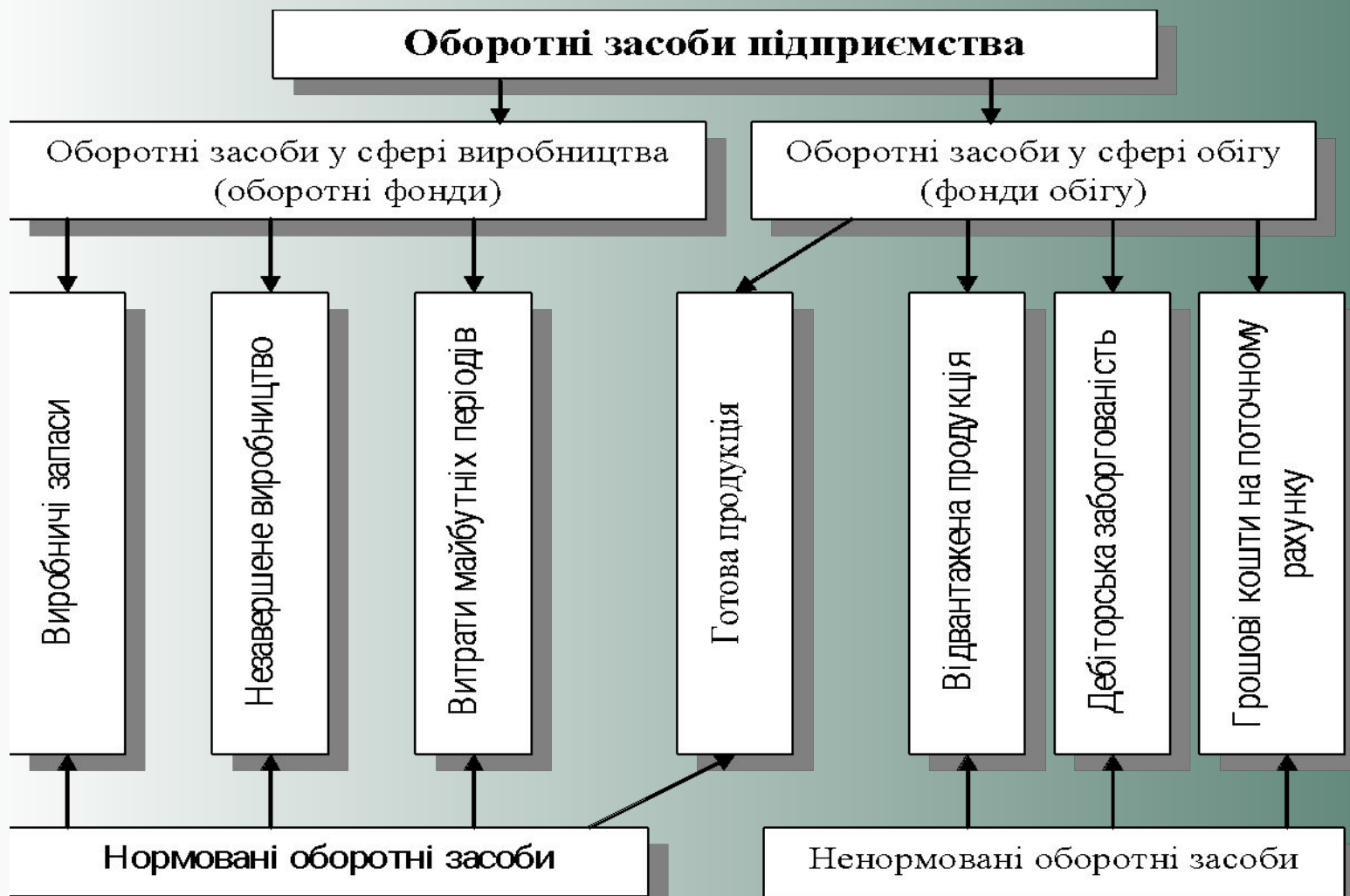
Оборотний капітал – частина постійного капіталу, що формується з грошових коштів та їх еквівалентів (короткострокові, високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються в грошові кошти і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості), дебіторської заборгованості (заборгованість фізичних та юридичних осіб підприємству), а також з інших матеріальних ресурсів, що призначені для споживання під час виробництва, перебувають в процесі виробництва чи призначені для реалізації.

Оборотні засоби – це авансовані грошові кошти в оборотні фонди та фонди обігу для забезпечення безперервного виробничого процесу та надходження в майбутньому на підприємство економічних вигод (грошових коштів).

Елементний склад оборотних засобів підприємства

Виробничі запаси – це ресурси, що утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг.

До них відносяться запаси:

- сировини, основних і допоміжних матеріалів;
- закуплених напівфабрикатів, комплектуючих виробів;
- палива, тари, запасних частин;
- малоцінних та швидкозношуваних інструментів та господарського інвентарю, що використовуються менше одного року;
- інших матеріальних цінностей аналогічного призначення.

Виробничі запаси переносять свою вартість на вартість продукції, що виготовляється після їх передачі у виробництво.

Незавершене виробництво – це ресурси, які перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва: деталі, вузли, вироби, що потребують подальшої переробки для виготовлення готової продукції.

Вони перебувають безпосередньо на робочих місцях або ж у процесі транспортування від одного робочого місця до іншого.

На цій стадії нараховується заробітна плата цеховому персоналу, що включається до собівартості продукції.

Витрати майбутніх періодів – грошові витрати, що мають місце у даному періоді часу, але віднесені на собівартість продукції (робіт, послуг) будуть у наступні періоди.

До них відносять витрати на:

- підготовку виробництва;
- винахідництво і раціоналізацію;
- передплату періодичних видань тощо.

Готова продукція – це виготовлена продукція, що відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом, та утримується на підприємстві для подальшого продажу.

2. Нормування оборотних засобів

Нормування оборотних засобів здійснюється у грошовому вимірнику. Загальний норматив оборотних засобів (H_{03}) складається з часткових нормативів усіх елементів, що нормуються: виробничих запасів (H_{B3}), незавершеного виробництва (H_{HB}), витрат майбутніх періодів (H_{BMP}), готової продукції ($H_{ГП}$):

$$H_{03} = H_{B3} + H_{HB} + H_{BMP} + H_{ГП}$$

Норматив оборотних засобів у виробничих запасах визначають множенням середньодобового споживання матеріалів ($D_{\text{ср}}$) у вартісному виразі на норму їх запасу в днях (T_3)

$$H_{\text{вз}} = D_{\text{ср}} T_3$$

На підприємствах можуть створюватися транспортний, технологічний (підготовчий), поточний, резервний (страховий) і сезонний запаси матеріальних ресурсів.

У транспортний запас оборотні засоби включаються на період з моменту переходу права власності до надходження вантажу на склад підприємства.

Технологічний запас створюється на період часу, необхідного для приймання, складування і підготовки до використання матеріальних ресурсів.

Поточний запас створюється для забезпечення підприємства сировиною, матеріалами та іншими елементами оборотних фондів. Він створюється для безперервної роботи підприємства на інтервал часу між поставками матеріальних ресурсів.

Резервний (страховий) запас підприємства створюється на випадок відхилення фактичних строків поставки від передбачених договором (угодою) чи на період, необхідний для термінового відновлення запасу.

Величина *нормативу оборотних засобів у незавершеному виробництві* ( ) $N_{\text{НВ}}$ визначають за формулою:

$$N_{\text{НВ}} = V_{\text{Д}} T_{\text{Ц}} K_{\text{НВ}}$$

$V_{\text{Д}}$ – середньоденний випуск товарної продукції за її виробничою собівартістю;

$T_{\text{Ц}}$ – середня тривалість виробничого циклу на підприємстві, дні;

$K_{\text{НВ}}$ – коефіцієнт наростання витрат незавершеного виробництва (співвідношення середньої собівартості незавершеного виробництва та собівартості готової продукції).

Коефіцієнт наростання витрат найточніше можна розрахувати на основі розподілу суми витрат по днях виробничого циклу. З цією метою усі витрати поділяють на **одноразові**, які включають у процес виробництва в перший день циклу (витрати сировини, матеріалу), і **поступово наростаючі** (решта витрат). Для розрахунку застосовується наступна формула:

$$K_{\text{н.в}} = \frac{\sum_{i=1}^{T_{\text{ц}}} B_i}{T_{\text{ц}} \cdot B_{T_{\text{ц}}}}$$

де B_i – витрати в i -й день за наростаючим підсумком;
 $B_{T_{\text{ц}}}$ – сума витрат по дням.

Приклад:

Дні,(i)   1   2   3   4   5 $T_{ц} = 5$

Витрати,   12000   12800   13600   14600   16000 $V_{T_{ц}} = 16000$
(V_i)

$$K_{\text{н.в.}} = \frac{12000 + 12800 + 13600 + 14600 + 16000}{5} \cdot \frac{1}{16000} = 0,86$$

На підприємствах, що виготовляють матеріаломістку продукцію і де велика частка одноразових витрат:

$$K_{\text{нв}} = (V_{\text{пц}} + 0,5V_{\text{рц}}) / C_{\text{вв}}$$

$V_{\text{пц}}$ – первинні витрати на початку (у перший день) виробничого циклу;

$V_{\text{рц}}$ – решта витрат на виготовлення виробу;

$C_{\text{вв}}$ – виробнича собівартість виробу.

Норматив оборотних коштів у витратах майбутніх періодів обчислюють, виходячи із

залишку коштів на початок періоду ($V_{МП}^{Поч}$) та суми витрат протягом розрахункового періоду ($V_{МП}^{рп}$) з вирахуванням величини наступного погашення витрат за рахунок витрат періоду ($V_{пер}$):

$$H_{ВМП} = V_{МП}^{Поч} + V_{МП}^{рп} - V_{пер}$$

Норматив оборотних коштів у залишках готової продукції на складі підприємства

визначають множенням вартості (виробнича собівартість) одноденного випуску готових виробів ($V_{\text{д}}$) на норму їх запасу на складі у днях ($T_{\text{з}}$):

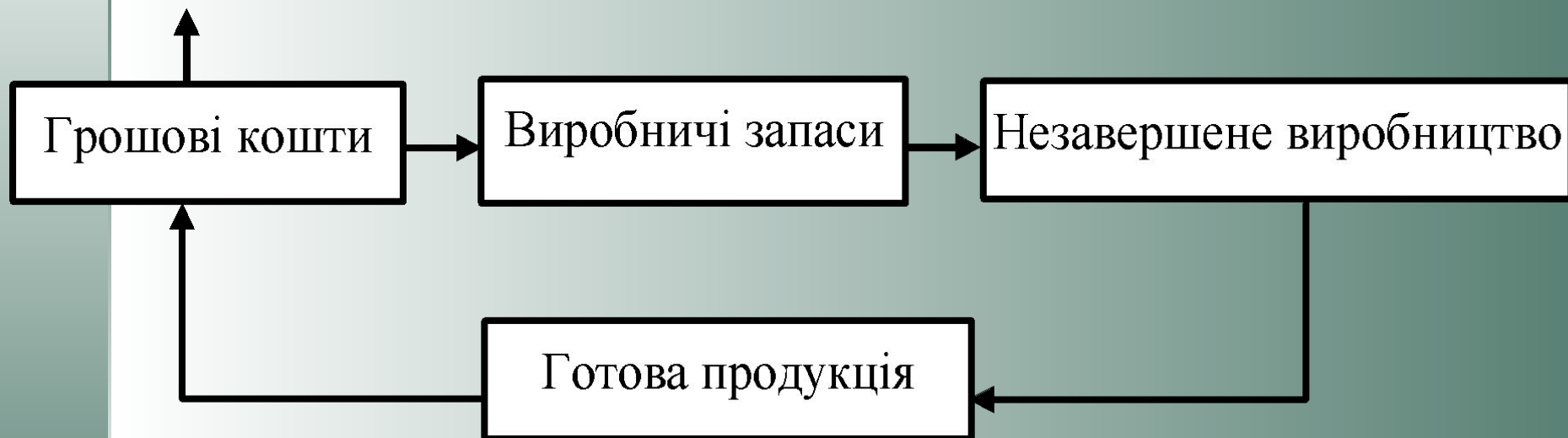
$$N_{\text{гп}} = V_{\text{д}} T_{\text{з}}$$

3.3. Ефективність використання оборотних засобів підприємства

Оборотні засоби протягом процесу виробництва і реалізації продукції здійснюють певний обіг:

Коефіцієнт оборотності

(кількість оборотів) обчислюють діленням вартості реалізованої продукції за діючими оптовими (відпускними) цінами за певний період (Q_p) на середній залишок оборотних коштів за той самий розрахунковий період (Q_{cp}).

$$K_{об} = \frac{Q_p}{O_{cp}}$$

Коефіцієнт завантаження – це зворотний показник до коефіцієнта оборотності. Він показує, скільки оборотних коштів припадає на кожну грошову одиницю реалізованої продукції.

$$K_з = \frac{1}{K_{об}}$$

Тривалість одного обороту оборотних засобів розраховують як співвідношення кількості днів (Д) у розрахунковому періоді (для року – 360 днів, кварталу – 90 днів) і коефіцієнта оборотності ($K_{об}$) за такий самий період.

$$T_{об} = \frac{Д}{K_{об}}$$

Для характеристики ефективності використання оборотних коштів підприємства можна застосовувати також **показник їх**

рентабельності, який обчислюють як відношення прибутку (Π_p) до суми оборотних коштів (O_p).

$$R = \frac{\Pi_p}{O_{cp}}$$

Ефективність використання оборотних засобів

Прискорення оборотності оборотних засобів забезпечує:

- збільшення обсягу виготовлення продукції (надання послуг, виконання робіт);
- вивільнення частини оборотних засобів.

Напрями підвищення ефективності використання оборотних коштів пов'язані з прискоренням їх оборотності.

Ефективність використання оборотних засобів

Напрями підвищення:

- Оптимізація запасів і незавершеного виробництва
- Скорочення тривалості виробничого циклу
- Поліпшення організації матеріального забезпечення
- Прискорення реалізації товарної продукції

Основні показники:

- Коефіцієнт оборотності
- Коефіцієнт завантаження
- Тривалість одного обороту
- Рентабельність